

SHE'RIYAT ASOSIDA KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Turg'unboyeva Arofatxon Otabek qizi

O'zbekiston Davlat Jahon tillari Universitetining xorijiy til va adabiyot ingliz tili

1-fakultetining 2-kurs talabasi

E-mail: arofatxon2006@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilarda muloqot, tinglash, fikr bildirish va bahslashish ko'nikmalarini she'riyat darslari orqali rivojlantirish masalasi tahlil qilinadi. Task-based learning, discussion va debate metodlari asosida she'riyatdan foydalanishning metodik jihatlarini yoritiladi. Maqolada she'riyatning lingvistik va badiiy xususiyatlari orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini oshirish imkoniyatlari ilmiy manbalarga tayangan holda ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *She'riyat, kommunikativ ko'nikmalar, task-based learning, discussion, debate, o'quv metodikasi, tinglash va muloqot.*

Til o'rgatishda kommunikativ yondashuv so'nggi yillarda asosiy metod hisoblanadi. Ushbu yondashuv tilni faqat grammatik qoidalar orqali emas, balki real kommunikativ vaziyatlar orqali o'rgatishga urg'u beradi (Canale & Swain, 1980). She'riyat esa kommunikativ yondashuvni amalga oshirish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi, chunki u o'quvchilarda tinglash, muloqot, fikr bildirish va bahslashish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shoir Aleksandr Faynberg ijodi kabi badiiy matnlar, o'zining obrazli tili, ritmik tuzilishi va falsafiy mazmuni bilan o'quvchilarga nafaqat lingvistik, balki muloqot qobiliyatlarini shakllantirishda yordam beradi (Krashen, 1982). Shu bilan birga, she'riyat darslari interaktiv metodlarni qo'llash uchun qulay platforma yaratadi: discussion, debate va task-based learning.

She'riyatning kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishdagi roli

1. Tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish

She'riyat darsida o'quvchilarga she'rni tinglatish orqali ularning tinglash qobiliyati rivojlantiriladi. Shoirning talaffuzi, ritmi va intonatsiyasi o'quvchilarda so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish va kontekstni tushunish ko'nikmalarini shakllantiradi (Larsen-Freeman, 2000). Tinglash jarayonida quyidagi amaliyotlar samarali hisoblanadi:

She'rni eshitish va mazmunini qayta aytish – o'quvchi tinglagan matnni o'z so'zlari bilan bayon qiladi.

Qahramon hissiyotlarini tahlil qilish – she'ning obrazlarini tushunish orqali hissiy muloqot ko'nikmasi rivojlantiriladi.

Ritmik va fonetik mashqlar – talaffuz va ohangga e'tibor qaratish orqali tinglash va nutq uyg'unligi oshiriladi.

2. Fikr bildirish va muloqot ko'nikmalarini shakllantirish

She'riyat asosida discussion va debate metodlari orqali o'quvchilar fikrlarini shakllantiradi va muloqot jarayonida ishtirok etadi. Discussion metodida o'quvchilar she'r mazmuni, mavzusi va qahramonlari haqida o'z fikrlarini erkin ifodalaydi (Savignon, 2002). Debate metodida esa turli nuqtai nazarlarni himoya qilish orqali argumentatsiya va bahslashish qobiliyati rivojlantiriladi.

Amaliyotlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Savol-javob mashqlari – o'quvchi she'r mazmuni bo'yicha savollarga javob beradi.

Bahslashish mashqlari – she'r qahramonlarining qarorlarini yoki mavzularni muhokama qiladi.

Rol o'yinlari – she'r qahramonlarini hayotiy vaziyatga qo'yib, dialog orqali muloqot ko'nikmasi shakllantiriladi.

3. Task-based learning va she'riyat

Task-based learning metodida she'riyat vazifa sifatida ishlatiladi. Vazifa quyidagicha bo'lishi mumkin:

She'r mazmunini tahlil qilish va reja tuzish – o'quvchilar matn bo'yicha vazifalarni bajaradi, bu esa muloqot va fikr bildirish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Yozma nutq vazifalari – she'r asosida esse, izoh yoki fikr bildirish.

Jamoaviy loyihalar – she'r mavzusi asosida guruh ishida prezentatsiya tayyorlash.

Task-based learning metodida o'quvchilar real muloqot vaziyatlarida she'riy material bilan ishlashadi, bu esa kommunikativ kompetensiyani mustahkamlaydi (Nunan, 1999).

She'riyat darslarida metodik tavsiyalar

- **She'r tanlash mezonlari** – mavzusi va mazmuni o'quvchilarning yosh va til darajasiga mos bo'lishi kerak.

- **Interaktiv mashqlar** – discussion, debate va task-based vazifalar yordamida o'quvchilar faol ishtirok etadi.

- **Refleksiya** – mashqlar yakunida o'quvchilar o'z o'rganish jarayonini tahlil qiladi, bu muloqot va tahlil ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- **Integratsiya** – she'riyatni boshqa fanlar yoki madaniy kontekst bilan bog'lash orqali tilni ko'p qirrali o'rganish imkoniyatini yaratadi.

She'riyat asosida kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish o'quvchilarda tinglash, muloqot qilish, fikr bildirish va bahslashish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Task-based learning,

discussion va debate metodlari orqali she’riyat darslari interaktiv, qiziqarli va samarali bo‘ladi. Aleksandr Faynberg she’rlari kabi badiiy matnlar lingvistik va madaniy kontekstni uyg‘unlashtirib, o‘quvchilarning nutq va muloqot kompetensiyasini samarali shakllantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing.
2. Krashen, S.D. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition.
3. Larsen-Freeman, D. (2000). Techniques and Principles in Language Teaching.
4. Nunan, D. (1999). Second Language Teaching & Learning.
5. Savignon, S.J. (2002). Interpreting Communicative Language Teaching.
6. Hinkel, E. (2004). Teaching Academic ESL Writing.
7. Tara, S. (2015). Poetry in the Language Classroom: Inspiring Young Learners.
8. Yo‘ldoshev, Q. (2000). Badiiy asarni tahlil qilish metodikasi.
9. Zohidov, V. (1976). Adabiyotshunoslik asoslari.